

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 7.035/036

HARD-AND-HEAVY: СТИЛЬОВІ ПРОЯВИ, ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Васильєва Л.Л.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

У статті здійснено спробу аналізу історичного розвитку важкого року. Досліджено динаміку стильових проявів. Виявлено закономірності його поширення в різних регіонах світу. Доведено, що hard-and-heavy протягом свого існування завжди був у центрі уваги як критиків, так і музикантів. Останнє підтверджується значною кількістю його стильових відгалужень.

Ключові слова: hard-and-heavy, субжанр, стильове відгалуження.

Постановка проблеми. Рок-музика посідає одне з чільних місць у сучасній культурі. Про це свідчить більш ніж півстолітня історія її розвитку, наявність у програмі з музичного мистецтва загальноосвітньої школи, в курсах сучасного музичного мистецтва та на естрадних відділеннях музичних навчальних закладів різних рівнів, захищені наукові праці. Важливою складовою жанрової системи рок-музики є hard-and-heavy. Інтенсивністю свого розвитку він постійно привертав увагу музичних критиків, педагогів, психологів, соціологів, релігійних діячів, про що свідчить велика кількість зарубіжної та вітчизняної літератури. Позиції та оцінки авторів відрізнялися не тільки в залежності від їхніх суб'єктивних позицій, але й у часі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжні джерела є переважно популярними публікаціями і присвячені окремим європейським та американським виконавцям і колективам. У другій половині 80-х років ХХ століття їх переклади почали з'являтися у музичних і немусичних періодичних науково-популярних та популярних виданнях («Студентський меридіан», «Музична академія», «Одноліток», «Всесвіт», «Музичне життя», «Молодіжна естрада», «Популярна музика», «Музичний олімп», «Пульс», «Мелодія», «Зміна», «За кордоном», «Наука та релігія», «Рок-газета» тощо). Ці переклади склали основу вітчизняних публікацій довідково-інформативного характеру (С. Кастальський, В. Сергієнко, О. Сидоров [4, 7, 8]), узагальнююче-аналітичних статей (В. Зінкевич, С. Кастальський, А. Налюєв, О. Феофанов [3, 4, 5] та ін.), аудіо-та відео шкіл з різних відгалужень субжанру [2].

У 90-х роках з'являються популярні публікації, присвячені творчості вітчизняних рок-груп і виконавців. Автори (Ю. Божко, О. Бурлака, О. Запесоцький, Н. Саркітов, А. Троїцький, Є. Федоров [1, 6, 9, 10, 11]) намагаються систематизувати їх за відомими світовими напрямками.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Музикознавчі дослідження стильових проявів hard-and-heavy на разі відсутні внаслідок інтенсивного розвитку субжанру протягом останніх тридцяти років, тоді як умо-

вою об'єктивної наукової оцінки будь-якого явища є достатня часова дистанція.

Мета статті полягає у спробі аналізу історичного розвитку важкого року, дослідженні динаміки його стильових проявів, закономірностей поширення в різних регіонах світу.

Виклад основного матеріалу. Назва hard-and-heavy віддзеркалює історичну зміну стилів «важкої» музики і складається з двох назв – hard rock та heavy-metal rock. Перший з них, виник наприкінці 60-х рр., втілюючи тенденцію до «поважчання» звучання як засобу надання музиці додаткової потужності та напруги, що тривалий час залишалась на рівні підсвідомості та поодиноких спроб. Музично-естетичні витоки стилю лежать у британському ритм-енд-блюзі та психоделічному році. Показовими для стилю є: застосування електричної гітари як солюючого інструмента, виразнішого, ніж вокальна партія; використання унісонної гри ритм-гітари та бас-гітари; мелодизація басової партії; застосування фальцетного або надривного вокалу.

Hard rock також відрізняється особливим співвідношенням між гітарними партіями: мелодична функція доручена бас-гітарі у дублюванні ритм-гітарою в низькому регістрі. Контрапунктом до басової мелодії є вокальна партія. Отже, п'єси стилю мають у своїй будові елементи поліфонічного складу. Тема бас-гітари часто стає носієм провідного образу пісні. Серед яскравих представників стилю – Джиммі Хендрікс, групи «Led Zeppelin», «Deep Purple», «Black Sabbath», «Grand Funk Railroad».

Назва heavy-metal rock вперше застосована журналістом Лестером Бенгзом в статті про групу «Grand Funk Railroad» в другій половині 70-х рр. Майже всі музичні складові хард-року перейшли до heavy-metal, однак дещо змінився внутрішній зміст та енергетика: посилюється вплив панк-року (тематика пісень) та глем-року (зовнішня атрибутика).

У розвитку субжанру виділяють два етапи. Перший етап репрезентують англійська група «Judas Priest», австралійська «AC/DC», ірландська «Thin Lizzy», американська «Aerosmith», німецька «Scorpions». Другий етап, що почався наприкінці 70-х років в Англії, отримав назву «Нова

Хвиля Британського Хеві-Металу» (NWOBHM) і представлений групами «Motorhead», «Iron Maiden», «Saxon».

У першій половині 80-х рр. heavy-metal розгалужується на три основні напрями: speed-thrash metal («Metallica», «Slayer»), що відрізняється граничною швидкістю гітарної гри, використанням низького, хриплого, переважно чоловічого вокалу, експериментуванням із метроритмом; black-death metal («Napalm Death», «Sepultura») ознаками якого є відсутність мелодичної лінії у вокальній партії та перестроювання вниз струн гітари задля посилення похмурості звучання; melody metal («Bon Jovi», «Motley Crue», «Europe», «Cinderella», «Scorpions») із мелодійними вокальними та інструментальними партіями, яскравими шоу.

З моменту своєї появи, як і сьогодні, названі вище напрями розвитку hard-and-heavy розшаровуються на споріднені стильові прояви. Основні з них охарактеризовані у вітчизняних популярних публікаціях 90-х років [2, 4, 8, 12].

Різноманітні стильові прояви hard-and-heavy поставали майже одночасно, тому, в більш-менш загальному вигляді, її можна охарактеризувати наступним чином. Як уже зазначалось, hard-rock виник наприкінці 60-х років, пізніше, у другій половині 70-х, його доповнив heavy-metal, що протягом першої половини 80-х розшарувався на три основні напрями: speed-thrash metal, black-death metal та melody-metal. Наприкінці 80-х років hard-and-heavy мав уже значну кількість різноманітних течій: doom, white-metal, progressive thash, instrumental metal, crossover, post-punk, ska-metal, funk-metal, rap-metal, alternative metal, progressive-metal тощо. На початку 90-х років ХХ століття з'являються такі відгалуження hard-and-heavy, як хардкор-техно, industrial-metal, industrialized thrash, grunge а згодом post-grunge.

Загальна кількість стильових проявів hard-and-heavy до початку ХХІ століття становила більше тридцяти. За півтора десятиліття ХХІ століття ця цифра збільшилася вдвічі. Приналежність відомих груп певного стильового напрямку показано в таблиці 1.

Як видно з наведеної таблиці, творчість переважної більшості груп має еволюційний характер: почавши грати в одному стилі, колектив згодом вдається до іншого, часто засновуючи його. Протилежними до зазначеної тенденції є яскраві, фундаційні прояви тільки в якомусь одному стильовому відгалуженні («AC/DC», «Aerosmith», «Led Zeppelin» тощо). Спостерігається також тяжіння окремих груп хард-року до комерціалізації («Europe», «Scorpions», «Queen», «Uriah Heep»). Приналежність певної кількості груп до різних стильових проявів, з одного боку, свідчить про спадкоємність в розвитку стилю в цілому, а з іншого, дозволяє об'єднати стильові відгалуження в три основні течії, про які вже йшлося.

Популярні систематики стильових проявів hard-and-heavy містять образні характеристики загального колориту звучання й тематики вербальних текстів та порівняння із стилями-попередниками. Так, «speed-thrash-metal порушує теми, на які раніше негласно накладалося, виносячи у назви композицій приховані аспекти людської поведінки» [4, с. 36]. Death-metal у своїх

текстах «розповідає про смерть, епідемії, а деякі команди сміливо заграють з демонізмом... Для цього стилю властива також ритмічна синхронізація, атональні рифові і басові побудови і ставлення до смерті як до складової життя» [4, с. 44]. Grindcore «поєднує елементи death та hardcore punk, при домінуванні у текстах політичної тематики... Для metalcore є типовим «стакатний» вокал панк-року та вкрай бідна мелодика... Progressive metal поєднує засоби виразності металевих груп межі 70-х-80-х рр., та арт-рокових груп 70-х. Для цього стилю характерні епічні композиції з піднесеною тематикою та вокалісти з високими голосами». Деякі представники doom «створюють психоделічну музику, інші – формують своє звучання на основі синтезаторів, використовуючи готичні мотиви... Black metal відрізняється високими «пісочними» гітарами, «космічними» клавішними та різким «верескливим» вокалом» [2, с. 3-5]. У гранджі «переважають пісні про самогубство» [4, с. 44].

Аналіз національно-територіального представництва наведених у таблиці груп дозволяє виділити Англію і США як лідерів у розвитку світової «важкої» музики. Творчість представників цих країн сформувавши усталені ознаки стилю.

Серед представників «важкої» музики інших країн також переважають англомовні колективи, особливо на перших етапах творчості. Це проявляється як у назвах груп (українські «Bestia», «Inside Edition», «Genocide», «Tangorodream», «Phantasmagory», російський «Gorky Park» тощо), так і в прагненні співати англійською (названі групи, «Scorpions» тощо). Починаючи з другої половини 90-х рр. ХХ ст. спостерігається «націоналізація» важкої музики: усе більше груп співають рідною мовою (німецький «Rammstein», українські «ВВ», «Океан Ельзи», російські «Ария», «Август», «Чорный кофе»).

У розвитку українського hard-and-heavy є відмінності, у порівнянні із світовими аналогами. Вони викликані, зокрема, трьома причинами. По-перше, особливостями політичної ситуації, що надійно «охороняла» вітчизняний рок від західних впливів, водночас не дозволяючи заявити там про себе. По-друге, походженням не від афроамериканського чи англо-кельтського коріння, а від їх сплаву – англо-американського рок-н-ролу. Нарешті, засвоєння рок-н-рольних стандартів сприяло зверненню музикантів до національних джерел, а не навпаки (як в Англії).

На сьогоднішній день кількість відомих українських «важких» гуртів перевищує 760 [13], з них приблизно дві третини є активними. Більшість з них розпочали свою творчу діяльність після 2000 року. Серед найвідоміших українських hard-and-heavy груп назвемо київські («Трутні», «Тінь Сонця», «Веремій», «Біла Вежа»), львівські («Полинове поле», «Крода» (починали в Дніпрі)), харківський «Dub Vuk» та хмельницький «Мотор'ролла» [14].

Період формування російського hard-and-heavy тривав протягом близько 10 років (1982-1991 рр.) і співпав з поширенням NWOBHM в західній рок-музиці. Пік активності (1987-1988 рр.) позначений появою публікацій у пресі про різні стилі рок-музики та дискусіями про «важкий» напрям.

Незважаючи на те, що російський та український рок певний час розвивалися в межах однієї країни, вони відрізняються за музичними та ідеологічними характеристиками. За нашими спостереженнями, одним з «рушіїв» розвитку російської рок-музики до початку 90-х рр. минулого століття був стан протистояння командно-адміністративній системі. Український рок переважно висловлювався «за» – за відродження національної культури, мови, традицій. Визначальним у творчості вітчизняних рок-музикантів став патріотизм та шукання індивідуального стилю [15].

Аналіз інформаційних джерел свідчить, що hard-and-heavy інтенсивно розвивається у круп-

них торгівельно-промислових і культурних центрах: Лос-Анджелес, Сан-Франциско, Нью-Йорк, Сієтл, Х'юстон (США), Лондон, Бірмінгем, Нью-касл (Англія), Гамбург (Німеччина), Копенгаген (Данія), Сідней (Австралія), Донецьк, Дніпро, Київ, Львів, Миколаїв, Одеса, Харків (Україна), Москва, Санкт-Петербург, Єкатеринбург, Архангельськ, Череповець, Красноярськ (Росія) тощо.

Висновки і пропозиції. Hard-and-heavy є таким, що інтенсивно еволюціонує і розгалужується, субжанром рок-музики. Загальна кількість його стильових відгалужень на сьогоднішній день перевищує шістдесят. Магістральними напрямками розвитку субжанру є speed-thrash metal, black-death metal, melody-metal.

Таблиця 1

Стильові прояви hard-and-heavy

№ пп	Назва стильового напрямку	Представники (групи та окремі виконавці)
1	hard-rock	AC/DC, Aerosmith, Black Sabbath, Blue Oyster Cult, Cinderella, Graham Bonnet, Budgie, Deep Purple, Def Leppard, Europe, Heart, Georgie, Grand Funk Railroad, Guns'n'roses, Jimi Hendrix, Rush, Led Zeppelin, Loverboy, Montrose, Motorhead, Queen, Queensryche, Running Wild, Saxon, Scorpions, Thin Lizzy, Twisted Sister, UFO, Uriah Heep, Van Halen, ZZTop, WASP, Inside Edition, Океан Ельзи
2	speed-metal	Agent Steel, Exciter, Metallica, Slayer, Pantera, Megadeth, Anthrax
3	thrash	Anthrax, Celtic Frost, Destruction, Exodus, Kreator, Megadeth, Metallica, Rowen, Slayer, Testament, Venom, Voi Vod, Pantera, Sepultura, Motorhead, Suicidal Tendencies, ЕДЕМ
4	white metal	Armored Saint
5	heavy-metal	Helstar, Iron Maiden, Judas Priest, Manovar, Merciful Fate, War Lock (Doro), Motorhead, Napalm Death, Sepultura, Guns'n'roses, Diamond Head, Samson, Nirvana, Bestia
6	pomp rock	Foreigner, Queen, Styx, Uriah Heep
7	glam rock	Kiss, Motley Crue, Sweet, Slade, Еміс Кунер, Марк Болан («Т. Рех»), Гарі Гліттер, Queen
8	hardcore (punk)	Beastie Boys, Sonic Youth, Black Flag, The Exploited, Bad Religion, Dead Kennedys, Circle Jerks, Mirror Threat
9	pop-rock	Gheaptrick, Nazareth, Middle of The Road
10	шок-рок	Alice Cooper
11	progressive trash	Fates Warning
12	instrumental metal	Tony Macalpine, Yngwie J. Malmsteen, Gary Moore, Joe Satriani, Michael Schenker
13	hard boogie-woogie	Status Quo
14	blues rock	Cream, Foghat
15	hard blues	Джеферсон Бек, Джиммі Хендрікс
16	crossover	Cannibal Corpse, Nuclear Assault
17	noise rock	Sonic Youth, Royal Trux, Killdozez
18	death-metal	Peath, Celtic Frost, Deicide, Entombed, Morbid Angel, Cannibal Corpse, Obituary, Possessed, Napalm Death, Sepultura, Guns'n'roses, Nirvana, Genocide, Tangorodram, Phantasmagory, Коррозія Металла
19	grindcore	Napalm Death, Carcass, Brutal Truth, Extreme, Noise Terror, Godflesh, Bolt Thrower
20	metalcore	Biohazard, Machine Head
21	industrialized trash	Godflesh, Fear Factory
22	industrial metal	Marilyn Manson, Nine Inch Nails, Sevendust, Coal Chamber Test Dept, Ministry, Skinny Puppy, Meat Beat Manifesto, Cabaret Voltaire, Throbbing Gristle
23	progressive metal	Helloween, Gamma Ray, Blind Guardian, Angra, Dream Theater, Rush, Queens ruche
24	doom	Slo-Buru, My Dying Bride, Avernus, Tiamat, Paradise Lost, Type o'Negative
25	black metal	Venom, Merciful Fate, Emperor, Dimmu Borgir, Cradle of Filth, Celtic Frost, Sodom, Bathory, Napalm Death, Sepultura
26	alternative metal	Helmet, Korn, Tool
27	ska metal	No Doubt, Subime
28	funk metal	Red Hot Chili Peppers, Primus, Faith No More
29	rap metal	314, Rage Against The Machine
30	grunge	Sound garden, Green Day, Nirvana
31	post-grunge	Collective Soul, Sponge, Bush, Silverchair
32	melody metal	Europe, Bon Jovi, Scorpions, Нім, Арія, Мастер, Август

Hard-and-heavy поширюється переважно у великих промислових і культурних центрах. Це дозволяє припустити його здатність відтворювати в масовій музиці напружену динаміку життя сучасних великих міст і підтверджується

наявністю таких специфічних стильових проявів, як industrial metal та industrialized trash, але наше припущення, а також напрямки подальшої еволюції субжанру, вимагають подальшого дослідження.

Список літератури:

1. Бурлака А. В ритме эпохи. Очерк истории музыки «рок» / А. Бурлака, А. Запесоцкий. – СПб., 1994. – 88 с.
2. ГИД Special Metal II. Death. – 93 с.
3. Зинькевич В. Металлический поток / В. Зинькевич // Музыкальная жизнь. – 1988. – № 2. – С. 31-32.
4. Кастальский С. Хард-рок / Хэви-метал. Все ниже по спирали / С. Кастальский // Ровесник – 1999. – № 9. – С. 35-36, 44.
5. Налоев А. Бунтари и конформисты. Рок-музыка Запада за 40 лет / А. Налоев, О. Феофанов. – Ставрополь, 1989. – 210 с.
6. Саркитов Н.Д., Божко Ю.В. Рок-музыка: сущность, история, проблемы. Краткий очерк истории отечественной рок-музыки / Н.Д. Саркитов, Ю.В. Божко. – М.: Знание, 1988. – 64 с. – (Новое в жизни, науке, технике. Сер. «Эстетика» № 3).
7. Сергиенко В. Hard Side Of The Rock. Энциклопедия мирового хард-энд-хэви / В. Сергиенко. – М., 1995. – 195 с.
8. Сидоров А. Heavy-metal революция! / А. Сидоров. – М.: Саланг, 1991. – 80 с.
9. Троицкий А. Рок в Союзе: 60-е, 70-е, 80-е... / А. Троицкий. – М., 1991. – 203 с., илл.
10. Троицкий А. Рок-музыка в СССР: опыт популярной энциклопедии / А. Троицкий. – М., 1990. – 384 с.
11. Федоров Е. Рок в нескольких лицах / Е. Федоров. – М., 1989. – 248 с., илл.
12. Энди Э. Стилистика рока / Э. Энди. – К.: Нике, 1993. – 24 с.
13. <http://www.metal-archives.com>
14. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Рок-музыка>
15. https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_рок-музыка

Васильева Л.Л.

Николаевский национальный университет имени В.А. Сухомлинского

HARD-AND-HEAVY: СТИЛЕВЫЕ ПРОЯВЛЕНИЯ, ОСОБЕННОСТИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ И РАЗВИТИЯ

Аннотация

В статье предпринята попытка анализа исторического развития тяжелого рока. Исследована динамика его стиливых проявлений. Выявлены закономерности его распространения в различных регионах мира. Доказано, что hard-and-heavy на протяжении своего существования всегда был в центре внимания как критиков, так и музыкантов. Последнее подтверждается значительным количеством его стиливых ответвлений.

Ключевые слова: hard-and-heavy, субжанр, стиливое ответвление.

Vasylieva L.L.

Mykolaiv V.O. Sukhomlynskiy National University

HARD-AND-HEAVY: STYLE MANIFESTATIONS, SPECIALTY OF DISTRIBUTION AND DEVELOPMENT

Summary

The article attempts to analyze the historical development of hard-and-heavy. The dynamics of its stylistic manifestations is investigated. The patterns of its distribution in different regions of the world are revealed. It is proved that the hard-and-heavy throughout its existence has always been in the center of attention of both critics and musicians. The latter is confirmed by a significant number of its style branches.

Keywords: hard-and-heavy, sub-genre, style branch.